

Хонин В. Н., кандидат юридических наук, доцент кафедри міжнародного права, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Україна, Київ), khopin@i.ua

Побудительные мотивы международных интеракций. Модель “пирамиды Маслоу”

В статье формулируются правила выделения параметров сущностного ряда слов жизнеутверждения народа социального организма в современной для него международной среде, на их основе выделяются слои ландшафтно-литосферной адаптации, антропогенного развития, этногенной адаптации, техногенного развития, экономика-формационного роста, политической организации “индивидуального общества”, определяются классы результативных вариантов критериальных соответствий: достаточная внутрисоциальная солидаризация в процессах прогрессивно-позитивного развития; избыточная внутрисоциальная солидаризация в процессах оптимально-позитивного развития; разрушения внутрисоциальной солидаризации, которое постепенно и / или скачкообразно ведет к процессам контрверсионного развития секторально-предметного участия социального организма в международных обменах; рассматриваются классы потребностей “индивидуального общества”, которые по аналогии с моделью потребностей, созданной Абрахамом Маслоу, определяют разряды побудительных мотивов, принуждающих субъектов вступать в международные взаимодействия.

Ключевые слова: “индивидуальное общество”, международные интеракции, слои жизнеутверждения народа, варианты критериальных соответствий, внутрисоциальная солидаризация.

* * *

УДК 321.01(73)

Кучуран А. М.
аспірант кафедри політології
та державного управління, Чернівецький
національний університет ім. Юрія Федьковича
(Україна, Чернівці), politologyin@mail.ru

**Методологічний підхід У. Домхоффа
до аналізу влади**

Автор характеризує методологічний підхід, розглядає основні поняття та суть теоретичного підходу до дослідження влади, систему методологічного аналізу структури влади за У. Домхоффом. Визначається конкретний інструментарій емпіричного дослідження влади У. Домхоффа, вказуються його сильні та слабкі сторони.

Ключові слова: індикатори влади, структура влади, теорія панування корпоративного класу, мережевий підхід, контент-аналіз.

Проблеми дослідження владних відносин набули особливої актуальності в останні десятиліття. Формування громадянського суспільства, бажання громадян впливати на прийняття політичних рішень – спонукають до активізації досліджень, що стосуються формування та функціонування структури влади. Дослідження влади та владних відносин найбільшої розмаху досягли серед західних науковців, проте після розпаду СРСР вони також поширилися і в Росії та Україні. Враховуючи вже напрацьований досвід у цій сфері західних колег ми вбачаємо важливим вивчення їх підходів та думок, оскільки деякі з них можуть використовуватись відповідно до українських реалій.

У. Домхофф є одним із сучасних визнаних науковців, який свої дослідження розпочав ще в 60-х роках ХХ ст., а його праця “Who rules America: power and politics” пройшла вже 6 перевидань. Він є автором концепції панування корпоративного класу (*class-domination theory of power*), вказуючи, що в США представники корпорацій (власники, топ-менеджери) володіють владою. До такого висновку вчений поступово дійшов, використовуючи власний підхід до аналізу влади. Метою даної статті є розгляд методологічного підходу У. Домхоффа до аналізу влади.

Домхофф розглядає соціальну владу як панування однієї групи над іншими, яке може виявлятися у

отриманні найбільших вигод із функціонування соціальної системи. Не завжди де є прояви влади, її можна зафіксувати і виявити за допомогою однакових індикаторів, тому важливо мати декілька інструментів для аналізу влади. Опираючись на цю ідею, він пропонує прийняти за рівноцінні наступні три індикатори влади [1, р. 13–16]:

1. Хто отримує вигоди від функціонування соціальної системи (*Who Benefits*)?

2. Хто керує найважливішими інститутами (*Who Governs*)?

3. Хто перемагає в результаті прийнятих рішень (*Who Wins*)?

Кожен з цих індикаторів має власні сильні та слабкі сторони. Проте, потенційна слабкість і недосконалість окремо взятих методів усувається завдяки їх комплексному використанню. Науковець визнає, що кожен з індикаторів включає в себе “уподобання” і може вказувати на різні групи людей, що претендують на статус впливових. Тому завдання дослідника він вбачає у тому, щоби продемонструвати, що виграють, керують та перемагають представники одного й того ж класу, або ж дати ґрунтовну соціологічну та історичну відповідь наявним розбіжностям.

Індикатор *Who Benefits*. У кожному суспільстві є матеріальні об’єкти та ресурси, які високо цінуються. Це дозволяє припускати, що кожен бажає володіти такими ресурсами в максимально можливій кількості. Як наслідок, розподілення таких ресурсів та об’єктів виступає індикатором влади. Хоча такий розподіл у деяких випадках може не виступати показником наявності влади, але в загальному можливість отримання цінних, з точки зору даного суспільства ресурсів, є найбільш видимим (публічним) виявом влади [1, р. 13].

Як приклад Домхофф наводить американське суспільство, в якому багатство та добробут є високо значущими цінностями. Люди прагнуть володіти власністю, мати високі доходи, цікаві і безпечні (стабільні) робочі місця, насолоджуватися кращими курортами, подорожувати і прожити довге та здорове життя. Дані ознаки добробуту розподілені нерівномірно і можуть бути використані в якості індикаторів влади. Це не означає, що багатство і дохід є тотожними владі, але їх наявність свідчить про те, що певний клас володіє владою по відношенню до інших класів.

Користь використання даного індикатору під час дослідження влади варіюється в залежності від країни дослідження, політико-партійної боротьби та участі в цьому процесі профспілкових та неурядових організацій. Під час дослідження 18 західних демократій [4] було встановлено, що сильні профспілки та успішні соціал-демократичні партії корелюються з більшою рівністю у доходах та розподілі багатства [1, р. 14].

Індикатор *Who Governs*. Свідченням наявності влади також може бути те, хто займає важливі позиції в інституційній структурі управління та є членом груп, що визначають та формують політику. Якщо соціальна група чи клас високо представлені чи навпаки, мало представлені у керівних структурах відповідно до пропорційності населення, це може свідчити про наявність у класу чи групи влади, або навпаки, її відсутність. Наприклад, якщо клас складається з 1%

населення, але займає близько 30% важливих посад в уряді, це свідчить про потужність класу (наявність у нього влади). І навпаки, якщо жінки обіймають незначну кількість посад в уряді, хоча складають більшість серед населення – це свідчить про їх малу вагу у суспільстві в секторі формування політики та прийняття рішень.

Цей індикатор не є ідеальним, тому що офіційні посади не завжди відображають реальний стан справ, тобто деякі групи можуть мати вплив і владу, знаходячись поза сценою, не посідаючи офіційних високих посад в уряді. І навпаки, використання цього індикатора має сильні сторони, оскільки показує зміни впродовж тривалого часу. Наприклад, втрата впливу земельними аристократами та зростання його у бізнесменів у Великій Британії відобразилось в їхній репрезентації в парламенті. Також, афро-американці, латиноамериканці та азіати стали вимагати більше прав в 1960–70-х роках і як наслідок їх представництво в органах влади збільшилось [1, р. 14–15].

Індикатор *Who Wins*. Існує багато питань, щодо яких позиції різних політичних партій розходяться. Це, насамперед, основні сфери життєдіяльності держави – система оподаткування, профспілки, регуляція бізнесу, міжнародна торгівля, надання робочих місць, соціальне забезпечення. Тому наявність влади може бути виявлена згідно того, хто виходить переможцем із наявних конфліктів, тобто успішно ініціює, змінює або накладає вето на пропозиції та альтернативи конкурентів. Цей індикатор фокусується на взаємовідносинах між конкуруючими коаліціями і найбільше зачіпає формальну сторону владної структури. Даний індикатор найбільш часто застосовується дослідниками. Проте він також має певні небезпеки, оскільки деякі аспекти прийняття рішень залишаються прихованими, інформатори можуть або применшувати або перебільшувати роль окремих факторів, осіб [1, р. 15–16].

Незважаючи на складнощі при використанні даних індикаторів дослідження влади, вони є хорошими теоретичними інструментами для аналізу процесу прийняття владних (*governmental*) рішень. Є чотири специфічних області для дослідження, які перекриваються між собою – це так звані владні мережі:

1) *special-interest process*. Стосується вузьких та короткотермінових рішень та пов'язана з багатими сім'ями, окремими корпораціями, певними бізнес секторами, групами впливу. Мережа в основному стосується середовища лобістів, адвокатів та юристів корпорацій, торговельних компаній, бізнес-груп та фокусується на комітетах законодавчих органів влади, управлінні виконавчих гілок влади;

2) *policy-planning process*. Ця мережа формує загальний напрямок інтересів корпоративної спільноти. Це мережа вироблення політики через фонди, мозкові центри, політичні групи, яка фокусується на співпраці з владними структурами, відповідними комітетами законодавчої гілки та найбільш популярними ЗМІ (У. Домхофф для США виділяє ті ЗМІ, які працюють у Вашингтоні та Нью-Йорку, тобто є в безпосередній близькості до управлінських структур держави – Конгрес, Білий Дім);

3) *candidate-selection process*. Дана мережа стосується виборчого процесу та тих кандидатів, які

симпатизують рішенням та напрямку політики, що сформовані у перших двох мережах. Мережа працює шляхом значних фінансових вливань у виборчі фонди кандидатів та надання політичного консультування. В американській практиці вона зосереджується на президентських виборах, підтримуючи вигідних кандидатів з обох партій, як демократів так і республіканців;

4) *opinion-shaping process*. Метою функціонування даної мережі є вплив на громадську думку та надання публічності потрібним питанням, внесенням їх до порядку денного. Дана мережа фокусується на роботі з середнім класом, громадськими організаціями, освітніми закладами та мас-медіа [1, р. 16].

Далі У. Домхофф робить висновок, що об'єднуючи всі ці мережі в єдину структуру, формується інституція за допомогою якої корпоративна спільнота та вищий клас впливають та здійснюють владу (*political-action arm*).

Цікаво, що нещодавно Домхофф додав четвертий індикатор влади, який визначається як “репутація влади” (*reputation for power*), а головне питання стоїть у формі “хто помітний?” (*Who Stands Out?*) [2]. Суть репутаційного методу – визначення людей, що користуються владою і впливом, за допомогою опитувань політичних і громадських діячів, бюрократії, а також вчених-політологів, представників ЗМІ, що виступають у ролі експертів. Даний метод дослідження Домхофф запозичив у іншого американського дослідника Ф. Хантера, який використовував його під час дослідження Атланти та інших міст США [5, с. 269].

Ф. Хантер підкреслював, що влада закріплена у людях – окремих індивідах і групах, їх взаємовідносинах між собою. Тому для пояснення характеру і структури влади, насамперед потрібно виявити таких людей. З цього він і розпочинає своє дослідження в Атланті шляхом використання репутаційного методу. Наступним кроком стало виявлення їх групової та інституційної належності. Його цікавили професії, займані посади, фізичне середовище, членство у різноманітних клубах та організаціях, неформальні зв'язки **осіб, які** вказувалися респондентами як носії влади. Далі він вивчав механізм рекрутування лідерів, їх ролі та функції, а також норми, що регулюють поведінку. Основний висновок Хантера полягає в тому, що всі значимі політичні проблеми в Атланті вирішує невелика група людей, в якій домінують представники крупного бізнесу [6].

Під час комплексного дослідження влади Домхофф звертає увагу на значимість наступних питань:

1. Які індикатори свідчать про те, що група справді є впливовою та пануючою?

2. Як дослідник визначає приналежність тих чи інших людей та організацій до класу чи групи, що володіють владою?

3. На якій підставі можна стверджувати, що клас чи група володіють достатньою єдністю для реалізації колективної волі?

4. Як ця потенційно владна група формує свої політичні переваги?

5. Яким чином вона реалізує свою політику через економічні, політичні та інші важливі соціальні інститути?

6. Як їй вдається підтримувати своє панування над іншими групами?

Зрозуміло, що дати відповіді на ці запитання в одному дослідженні досить важко, але дослідник вказує, що в цілому такий перелік запитань стоїть перед науковцем, що досліджує питання влади. При чому в кожній теоретичній конструкції є свій набір переважачих питань і проблем.

У. Домхофф вказує на те, що мережевий аналіз, поряд із контент-аналізом, є двома основними методами дослідження влади. Емпіричне дослідження влади розпочинається з пошуку зв'язків між людьми та організаціями, які, як вважається, є ключовими акторами. Ця процедура називається “аналіз членства в мережі” (*membership network analysis*) і вона розпочинається або з аналізу осіб та організацій, в яких вони беруть участь, або з аналізу організацій, а потім їх членів. Результати аналізу представляються у формі матриці (рис. 1).

Члени організації	Організації			
	А	Б	В	Г
Індивід 1	+	+		
Індивід 2	+		+	
Індивід 3	+			+
Індивід 4			+	+
Індивід 5				

Рис. 1. Гіпотетична міжособистісна мережа

Джерело: Domhoff, G. William Who rules America: power and politics / G. William Domhoff. – 5th ed. – P.217–219.

*Примітки: Індивід 5 є ізольованим та не має зв'язків.

Перелік осіб йде зверху вниз, а організацій зліва направо; утворювані на перетині клітинки заповнюються відповідною інформацією, наприклад “член”, “керівник”, “власник” і т.д. Також можуть бути вказані і відношення людей до певних організацій (“прихильник”, “опонент”). Інформація, що отримується у матриці використовується для створення як міжособистісних мереж, так і організаційних [1, р. 217–219].

На рис. 2 вказано, що організація А знаходиться в центрі мережі в силу найбільшої кількості зв'язків між індивідами.

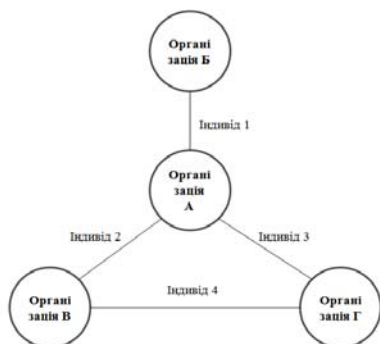

Рис. 2. Гіпотетична організаційна мережа утворена на перетині членів організації

Джерело: Domhoff, G. William How to Do Power Structure Research. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www2.ucsc.edu/whorulesamerica/methods/how_to_do_power_structure_research.html

На міжособистісній мережі (рис. 3) відсутній індивід, який би займав центральне місце, хоча в організаційній мережі такий центр є. Домхофф зазначає, що насправді ці дві мережі самостійні і не є відображенням одна одної. Наприклад, у мережі можуть бути індивіди без значимих зв'язків всередині існуючої мережі, що часто має місце тоді, коли люди тільки потрапляють у клас політичної еліти (суб'єктів політичної влади). Для аналізу даних дослідники можуть використовувати найрізноманітніші математичні техніки, наприклад, теорія графів (матрична алгебра, Булева алгебра), які дозволяють виявити “ієрархії” та “рівні” у складних мережах [3].

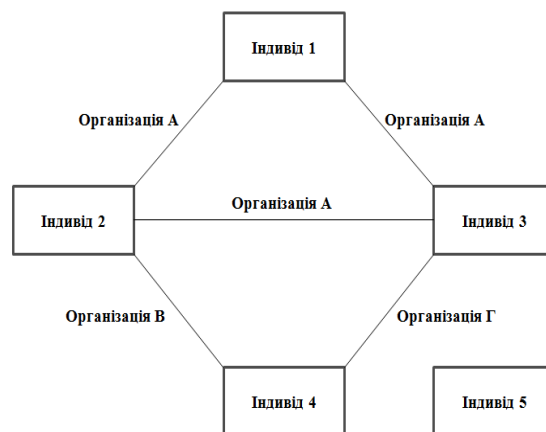

Рис. 3. Гіпотетична міжособистісна мережа утворена на основі загальної організаційної приналежності

Джерело: Domhoff, G. William How to Do Power Structure Research. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www2.ucsc.edu/whorulesamerica/methods/how_to_do_power_structure_research.html

Поряд із виявленням мереж, що охоплюють членів різноманітних організацій, дослідники також можуть звернути увагу на інші типи зв'язків, наприклад, родинні зв'язки, соціальні та культурні, потоки інформації, спільний бізнес і т.д. Особливе значення, на думку Домхоффа, мають фінансові потоки, які пропонує розглянути окремо. Він виокремлює чотири типи фінансових потоків [3]:

1. Від людей до людей (дарунки, займи, пожертвування на виборчі кампанії);
2. Від людей до інститутів (податки, благодійні вклади у фонди);
3. Від інститутів до людей (дивіденди власникам, гранти експертам);
4. Від інститутів до інститутів (гранти політичним структурам, дарування корпорацій фондам).

Мережевий аналіз дозволяє зробити висновок про наявність чи відсутність групи (еліти), що домінує в соціумі чи локальному співтоваристві. Наступним кроком у дослідженні влади Домхофф радить здійснити аналіз ідеологічних та політичних преференцій основних політичних акторів за допомогою контент-аналізу відповідних текстів і виступів. Отже, вивчення структури влади базується у нього на особливій комбінації мережевого методу та контент-аналізу.

Після того, як здійснено аналіз членства в мережі, можна переходити до наступного необхідного кроку

вивчення влади, а саме аналізу ідеологічних та політичних преференцій групи чи класу, що є об'єктом дослідження. Це передбачає вивчення вербальних (усних) та письмових джерел стратегічно важливих людей з цієї групи чи мережі. Це можуть бути промови, виступи, політичні заяви, агітаційні матеріали, пропоновані законопроекти. Дане дослідження здійснюється за допомогою контент-аналізу. Останній не завжди робиться формально, але зміст цього методу аналізу полягає в тому, що дослідники здійснюють його, коли пряма мова та письмові документи особи чи організації несуть специфічну цінну інформацію. Тобто, значна кількість контент-аналізів не є формалізованими та робляться інтуїтивно, засновані на неявних категоріях, які існують в реальності. Проте для забезпечення об'єктивності та виключення особистих переваг та поглядів, проводиться систематичний контент-аналіз, який є найбільш корисним.

Систематичний контент-аналіз завжди починається зі створення чітко визначених категорій, пов'язаних із досліджуванним об'єктом. Категорія може бути побудована, наприклад, як визначення позиції особи або організації стосовно корпорації або профспілки. Після того, як категорії були розроблені, відповідні тексти опрацьовуються, щоб визначити частоту та інтенсивність елементів, які відповідають одній або більше категорій. Потім різні частоти аналізуються, вираховуючи середню кількість вживань або відсотки. Нарешті, середні числа або відсотки для двох або більше груп зіставляються [1, р. 220].

Тепер, коли аналіз членства в мережі та контент-аналіз здійснені, можна переходити до визначення структури влади досліджуваного об'єкта. Для побудови цієї структури Домхофф радить скористатись трьома головними запитаннями у дослідженні [1, р. 224]:

1. Кому це вигідно (*Who Benefits*)?
2. Хто керує (*Who Governs*)?
3. Хто перемагає в результаті (*Who Wins*)? [1, р. 13–16].

Методологічний підхід, застосований Домхоффом, робить можливим дослідження влади будь-якої конфігурації. Цей підхід може бути використаний дослідниками різних теоретичних шкіл і підходів, тому що він є неупередженим до тієї чи іншої теорії. Він складається тільки з одного припущення: існує структура влади чи щось схоже на неї, незалежно від того наскільки вона слабка чи фрагментарна у будь-якому великомасштабному суспільстві або соціальній групі. Даний метод може виявити, що влада є високо концентрованою або навпаки дисперсною, залежно від рівня розбіжностей між конкуруючими соціальними мережами за індикатором влади. Цей підхід може показати, що деякі групи чи класи володіють владою в одній сфері, а інші в іншій. Він може виявити зміни у структурі влади впродовж тривалого часу за індикаторами влади.

Список використаних джерел

1. Domhoff, G. William Who rules America: power and politics / G. William Domhoff. – 5th ed.
2. Domhoff, G. William Basics of Studying Power. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www2.ucsc.edu/whorulesamerica/methods/studying_power.html
3. Domhoff, G. William How to Do Power Structure Research. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www2.ucsc.edu/whorulesamerica/methods/how_to_do_power_structure_research.html

4. Stephens John. The Transition from Capitalism to Socialism / John Stephens. – Atlantic Highlands, N.J.: Humanities Press, 1980.

5. Ашин Г. К. Курс истории элитологии / Г. К. Ашин. – М.: МГИМО, 2003. – 302 с.

6. Ледяев В. Г. Социология власти: Исследование Флойда Хантера / В. Г. Ледяев. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nir.ru/sj/sj/sj1-02led.html>

References

1. Domhoff, G. William Who rules America: power and politics / G. William Domhoff. – 5th ed.

2. Domhoff, G. William Basics of Studying Power. [Elektronnyj resyrs]. – Rezhum dostypu : http://www2.ucsc.edu/whorulesamerica/methods/studying_power.html

3. Domhoff, G. William How to Do Power Structure Research. [Elektronnyj resyrs]. – Rezhum dostypu : http://www2.ucsc.edu/whorulesamerica/methods/how_to_do_power_structure_research.html

4. Stephens John. The Transition from Capitalism to Socialism / John Stephens. – Atlantic Highlands, N.J.: Humanities Press, 1980.

5. Ashin G.K. Kyrst istorii elitologii / G.K. Ashin. – M.: MGIMO, 2003. – 302 s.

6. Ledyayev V.G. Sociologiya vlasti: Issledovanie Flويدa Hantera / V.G. Ledyayev. [Elektronnyj resyrs]. – Rezhum dostypu : <http://www.nir.ru/sj/sj/sj1-02led.html>

Kuchuran A. M., graduate student of department political science and public administration, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine, Chernivtsi), politologyin@mail.ru

Methodological approach by W.Domhoff to the analysis of power

The author describes the methodological approach, examines the basic concepts and the essence of the theoretical approach to the study of power, system methodological analysis of the structure of power by W.Domhoff. Determined the specific tools of empirical research of power by W.Domhoff, indicated its strengths and weaknesses.

Keywords: power indicators, power structure, class-domination theory of power, network-based approach, content analysis.

Кучуран А. Н., аспирант кафедри політології та державного управління, Черновицький національний університет ім. Юрія Федьковича (Україна, Чернівці), politologyin@mail.ru

Методологический подход У. Домхоффа к анализу власти

Автор характеризует методологический подход, рассматривает основные понятия и суть теоретического подхода к исследованию власти, систему методологического анализа структуры власти по У. Домхоффу. Определяются конкретный инструментарий эмпирического исследования власти У. Домхоффа, указываются его сильные и слабые стороны.

Ключевые слова: индикаторы власти, структура власти, теория господства корпоративного класса, сетевой подход, контент-анализ.

* * *

УДК 323.23:654.19

Волошин М. О.
аспірант кафедри політології
та державного управління,
Чернівецький національний університет
ім. Юрія Федьковича
(Україна, Чернівці), politsmm@mail.ru

КОНЦЕПТ “МЕДІАДЕМОКРАТІЯ” В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ Н. БОЛЬЦА

Аналізується концепт “медіадемократія”, логіка сучасних медіа та соціальних мереж, викладених в теорії німецького політичного філософа Н. Больца. Досліджуються базові принципи та фактори функціонування соціальних мереж як суб’єктів політики. Визначається динаміка впливу сучасних форм комунікації на світовий політичний процес.

Ключові слова: політична комунікація, медіадемократія, мережа, соціальна мережа, інтернет, інтернет-технології.

Політичний процес сьогодення вже немислимий без сучасних форм медіа, які час від часу претендують на виконання функцій політичних акторів. Їх невід’ємною складовою є соціальні мережі, важливою особливістю яких стало те, що попри інформування, характерне кла-